

16 Ändmoränstråket Askeby-Örtomta

Ett annorlunda och uppsplittrat utflyktsmål med märkliga moränryggar av stort vetenskapligt värde. Moränformationer som också ger skönhet och variation åt odlingslandskapet.

Landskapet norr om Askeby och Örtomta ligger i utkanten av slättbygden, där denna allt mer övergår i en mellanbygd. Talrika kullar med skog och hagmark bildar öar i den uppodlade lerslätten. Det är vackert och omväxlande och mer speciellt än vad man först kan tro. Men man ska nog vara geolog för att lägga märke till att alla höjder inte är "vanliga" kullar. Här har nämligen kanten av den senaste inlandsisen legat stilla en period under isavsmältningen. Att iskanten låg stilla innebar inte att isens påverkan på landskapet tog en paus. Mycket av

Hagmark på ändmorän vid Överby.

Foto Uno Johansson

det grus och den sten som en inlandsis för med sig hamnar vid iskanten och eftersom kanten här låg stilla en längre tid ansamlades materialet, moränen, i högar framför isen. Dessa vallar, ändmoräner, är parallella med iskanten, alltså ungefär med en öst-västlig utsträckning.

Vid Göstad bildar ändmoränerna markanta kullar i landskapet.

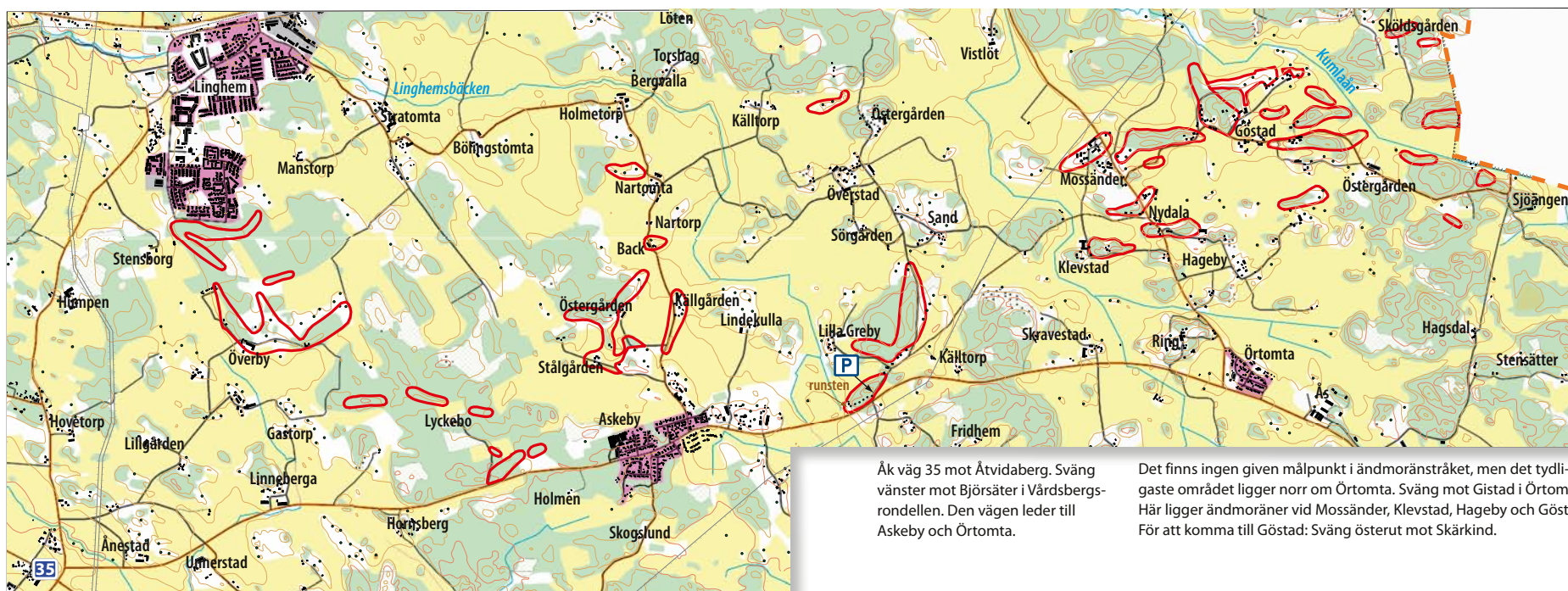
Foto Uno Johansson

Området är en del av den så kallade mellansvenska israndzonen, som kan följas från södra Norge till Finland. Längs isranden, alltså iskanten, ansamlades såväl isälvsediment som morän. I Askeby-Örtomta är moränbildningarna så framträdande att de är av riksintresse ur ett geovetenskapligt perspektiv.

Ändmoränerna är som mest åskådliga kring den vackra byn Göstad norr om Örtomta. Här ligger flera öst-västliga moränryggar, upp till 15 meter höga, som gör landskapet särskilt kuperat och tilltalande. Till större delen är ändmo-

ränerna beväxna med skog. Markytan är rikligt beströdd av stenblock, så typiskt för moränjord, vilket även stengårdsgårdarna i byn vittnar om. I byn ligger Göstad backe, en isälvsavlagring som också hör till israndbildningarna.

I västra delen av ändmoränstråket är formationerna inte lika höga och tydliga. Vid Överby strax söder om Lingham ligger en ändmorän som till stor del är hagmark. Stanna också till vid runstenen och gravfältet på ändmoränen vid det gamla vadstället över Linghamsbäcken, söder om Lilla Greby.

Åk väg 35 mot Åtvidaberg. Sväng vänster mot Björsäter i Vårdsbergers-rondellen. Den vägen leder till Askeby och Örtomta.

Det finns ingen given målpunkt i ändmoränstråket, men det tydligaste området ligger norr om Örtomta. Sväng mot Gistad i Örtomta. Här ligger ändmoräner vid Mossänder, Klevstad, Hageby och Göstad. För att komma till Göstad: Sväng österut mot Skärkind.